Громик, Юрій, і Яворський, Андрій. «Актуалізація поліської говірки в прозових текстах Олени Лотоцької». *Лінгвостилістичні студії*, вип. 16, 2022, с. 31–45.
Hromyk, Yurii, and Yavorskyi, Andrii. "Actualization of the Polissian Dialect in the Prose Texts of Olena Lototska". *Linguostylistic Studies*, iss. 16, 2022, pp. 31–45.

УДК 811.161.2'282.2'34:821.162.1–1.09
https://doi.org/10.29038/2413-0923-2022-16-31-45

АКТУАЛІЗАЦІЯ ПОЛІСЬКОЇ ГОВІРКИ В ПРОЗОВИХ ТЕКСТАХ ОЛЕНИ ЛОТОЦЬКОЇ

Юрій Громик
Волинський національний університет імені Лесі Українки,
Луцьк, Україна

Андрій Яворський
Волинський національний університет імені Лесі Українки,
Луцьк, Україна

У прозових текстах Олени Лотоцької проаналізовано актуалізацію середньополіської говірки, зокрема прокоментовано відображення специфіки рефлексації давніх голосних, відмінностей у вживанні приголосних, особливостей формотворення іменників, прикметників, дієслів, займенників, оформлення прислівників і службових слів, а також місцевої лексики. З'ясовано закономірності використання авторкою діалектних елементів, їхнє місце в художній мові.

Ключові слова: Полісся, діалект, поліська говірка, діалектизм.

ACTUALIZATION OF THE POLISSIAN DIALECT IN THE PROSE TEXTS OF OLENA LOTOTSKA

Yurii Hromyk
Lesya Ukrainka Volyn National University, Lutsk, Ukraine

Andrii Yavorskyi
Lesya Ukrainka Volyn National University, Lutsk, Ukraine

The issue of literary and dialectal language interaction is a topical issue of theoretical and practical importance in modern linguistics. One of its aspects is the use of dialects in the artistic texts that influences the dynamics of style and general literary norms through the aesthetic function of the language. The elucidation of the author's individual features of presenting the conversational language elements in the artistic texts contributes to creating a holistic picture of the tendencies in dialect-literary vocabulary interaction, in general, and modern trends in the development of language and literature, in particular.

The interest of the writers of Polissya to the folk language clearly manifested itself in the 80–90s of the twentieth century. The authors, the bearers of the Ukrainian dialects, began to seek self-expression in the artistic word, actualizing the features of the local dialect in their

© Громик Ю., Яворський А., Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2022.
Це стаття відкритого доступу на умовах CC BY-NC 4.0

texts. Olena Lototska supported the trend of creating literary works combining literary language and dialect elements.

The source of the research is prose texts from Olena Lototska's debut book. The purpose of the study is to trace multilevel features of the Polissian dialect in the works of Olena Lototska.

The analyzed texts convincingly testified that O. Lototska, writing her works predominantly in the Ukrainian literary language, reproduces various levels of the Polissian dialect peculiarities with varying degrees of frequency and sequence. At the phonetic level, the writer is disposed to preserve the specificity of reflexion of the ancient and positional variants of modern vowel phonemes, differences in consonant phonemes loading, and combinatorial sound changes. At the morphological level, the most prominent dialect phenomena are those connected with the peculiarities of the substitution of the nominal parts of language and verbs. The features of the morphemic composition of adverbs are also in the focus of the study. O. Lototska also uses a lot of dialectal tokens explaining their meaning, which does not complicate the perception of the texts by an unprepared reader.

Olena Lototska attempted to use certain dialect elements, or imitation of the dialect speech, in her works written in a literary language, and she did it skillfully. The texts represent the Polissian dialects in all their diversity and can be successfully used as a material for the dialect studies.

Key words: Polissia, dialect, Polissian dialect, dialectism.

Вступ. «Нині зозуля кувала» – перша прозова книжка Олени Лотоцької. Збірку складено з 26 новел та образків, «у яких нам вчувається душа поліської Дубровиччини» (Жаркова), бо авторка, як сама зазначає в передмові, «вживляла в них говірку» (Лотоцька 7): «*Батенько, матьонка, соненько, кунь, кут, плут, алє, моя лялєнько, дальбу присяльбу* – слова та вирази, які вишивали в середині мене історію рідного краю <…> Схотілося залишити ті слова на папері і не як впорядковані стовпці у словнику діалектизмів, а вживити в діалоги, вималювати картини побуту односельчан, події, які відбувалися» (Лотоцька 6).

Така увага до поліського мовлення, намагання шукати в говірці нові засоби увиразнення – цікава (і перспективна для дослідження) тенденція, яку в художній літературі кінця ХХ – початку ХХІ ст. майстерно втілили Володимир Дрозд, Микола Закусило, Олександр Кулеш, Володимир Даниленко, Володимир Лис.

Зацікавлення науковців цією темою зростає від 2010 року. В. Халін (Халін), Г. Гримашевич (Гримашевич) дослідили поліські лінгвальні елементи в поетичних збірках Миколи Никончука. І. Ніколаєнко (Ніколаєнко), Л. Спанатій (Спанатій), Л. Пулатова (Пулатова), І. Дружук (Дружук), Р. Зінчук (Зінчук) простежили колорит Західного Полісся в одному з романів Володимира Лиса. Ґрунтовні напрацювання в цій галузі має Г. Аркушин: учений простежив поліські елементи у творах Віктора Лазарука, Володимира Лиса та інших українських письменників із Підляшшя й Берестейщини (Аркушин).

Літературна критика помітила та схвально оцінила і книжку «Нині зозуля кувала»: «Стиль письма Олени Лотоцької можна назвати зачерпувальним, вона усвідомлено прагне пити воду з рідних джерел, які

живлять її умиротворенням і спокоєм, зігрівальним теплом й відчуттям містико-аскетичного єднання з божественним» (Жаркова). Особливого медитативного звучання текстам надає саме заглиблення авторки в говірку як стихію природного мовлення, а це явище, звичайно, вартує окремого лінгвостилістичного опрацювання. Водночас мовностилістичні параметри творів Олени Лотоцької ще не були предметом спеціального дослідження.

Мета праці – простежити в прозі Олени Лотоцької різнорівневі релевантні особливості середньополіської говірки Дубровиччини, з'ясувати місце й функції діалектних елементів у текстах.

Матеріал і методи дослідження. Джерельна база – твори з прозової книжки Олени Лотоцької «Нині зозуля кувала». Дослідження фактажу, дібраного шляхом суцільної вибірки, проведене в синхронійному аспекті методом лінгвістичного опису з використанням прийомів систематизації, зовнішніх та внутрішніх інтерпретацій і реконструкцій (зроблено інвентаризацію, диференціацію та класифікацію поліських елементів, усі діалектизми прокоментовано у зв'язку з явищами інших мовних рівнів, простежено еволюцію деяких поліських лексем і словоформ), частково – методу контекстуального аналізу (з'ясовано значення діалектизмів). Для виокремлення специфічних фонетичних, морфологічних, лексико-семантичних та інших рис середньополіської говірки застосовано зіставний метод (порівнювано факти діалекту та літературної мови).

Результати дослідження та дискусія. Відповідно до особливостей середньополіської говірки авторка часто використовує фонетичні діалектизми з монофтонгом [о] на місці давнього **o* в ненаголошених новозакритих складах: *гокно* (Лотоцька 98), *родня* (Лотоцька 111), *война* (Лотоцька 122), *вигон* (Лотоцька 58), *стожки* (Лотоцька 121), *сподніцою* (Лотоцька 105), *ягоднік* (Лотоцька 64), *пов села* (Лотоцька 103), *пов п'ятого* (Лотоцька 66). Один раз у цій позиції трапився [у]: *рувнусєньки* (Лотоцька 69); це саме явище можливе й у ненаголошеному відкритому складі: *друбозá* 'дрібнота' (Лотоцька 62).

На місці етимологічного **o* в наголошених новозакритих складах практично послідовно вказано монофтонг [у]: *Буг* (Лотоцька 129), *пуп* (Лотоцька 111), *покуйнік* (Лотоцька 133), *руд* (Лотоцька 113), *друбни* (Лотоцька 117), *поруг, муцно* (Лотоцька 119), *постуйте, дуйку* (Лотоцька 124), *нучку* (Лотоцька 101), *муй руст* (Лотоцька 104), *пул* (Лотоцька 78), *стул* (Лотоцька 79), *буйка* (Лотоцька 81), *доружча* (Лотоцька 88), *бульше* (Лотоцька 96), *не буйса, кунь* (Лотоцька 109), *твуй* (Лотоцька 108), *помуг* (Лотоцька 64), *вун* (Лотоцька 67). За аналогією до новозакритих складів [у] в середньополіській говірці може з'явитися й у наголошеному відкритому складі, що й передано у випадках *із гукон* (Лотоцька 111), *Мутє* 'Мотю' (форма кличного відмінка) (Лотоцька 128), пор. також структури, які відображають випадіння приголосного: *навушо* (Лотоцька 96), *в вушо* (Лотоцька 100), *за вушо* (Лотоцька 106), *скуко* (Лотоцька 111), *туко*

(Лотоцька 20). У словоформах *вспокойса* (Лотоцька 105), *восім* (Лотоцька 45), *послє* (Лотоцька 135) представлено наголошене [о] на місці давнього **о*.

У закінченні **-овъ* у формах родового і співвідносних знахідного відмінків множини іменників чоловічого роду виявлено рефлексацію **о >* [у] незалежно від наголосу (очевидно, спрацювала тенденція до вирівнювання закінчень): *вовкув* (Лотоцька 63), *дубкув* (Лотоцька 67), *вуркув* ‘огірків’ (Лотоцька 110), *за братув* (Лотоцька 88), *синув* (Лотоцька 100), *рибув* ‘грибів’ (Лотоцька 62), *обидув* (Лотоцька 111), *цибахув* (Лотоцька 110). Подібно [у] на місці **о* безвідносно до наголосу представлено й у флексіях інших змінюваних слів: *в гетум лісі* (Лотоцька 121), *на самуй станцєї* (Лотоцька 97), *на теплуй печи* (Лотоцька 25), *в такуй сорочци* (Лотоцька 88), *старуй жаби* (Лотоцька 102).

Певні тенденції в розвитку **о* в новозакритому складі спостережено в структурі прийменників та префіксів. Скажімо, у випадку **одъ-* відображено монофтонг [о]: *одризана* (Лотоцька 120), натомість у складі **подъ-* – тільки [у]: *пуд пудбивку* (Лотоцька 107), *пуд ноги* (Лотоцька 97), *пуд молодіцу* (Лотоцька 56), *пуд дубамі* (Лотоцька 67), *пуд сподніцою* (Лотоцька 105), *пуддасте* (Лотоцька 56), *пуддівком* (Лотоцька 62). У префіксах *по-, до-* відображено розвиток **о* в [о] або [у], імовірно, залежно від місця наголосу: *пойду* (Лотоцька 52), *пошла* (Лотоцька 63), але *пуйдем* (Лотоцька 61), *дýйдемо, пýйдемо* (Лотоцька 116).

Натомість у випадках *возьми* (Лотоцька 20), *возьму* (Лотоцька 96), *зогнать* (Лотоцька 52), *зогриє* (Лотоцька 106), *зобравса* (Лотоцька 111), *не зойду* (Лотоцька 63), *зо своїм* (Лотоцька 63) у префіксах та прийменниках збережено новий [о] з **ъ*. З історичного погляду закономірна і звукова структура ненаголошеного префікса в словоформах *одошла* (Лотоцька 64), *обокрала* (Лотоцька 113), де перший [о] – у відкритому складі, а другий – із **ъ*. У словоформі *вузьмеш* (Лотоцька 111) у закритому складі відображено розвиток нового [о] (< **ъ*) в [у] за аналогією до рефлексації етимологічного **о*.

На місці давнього **е* в новозакритому наголошеному складі майже послідовно позначено лабіалізований рефлекс – монофтонг [ᵒу]: *жунка* (Лотоцька 87), *жунку* (Лотоцька 109), *тютка* (Лотоцька 111), *тютко* (Лотоцька 103), *одалюк* (Лотоцька 97), *вичурню* (Лотоцька 124), *поперук* (Лотоцька 105), *по юм* (Лотоцька 120), *на юм* (Лотоцька 119), *в юм* (Лотоцька 135), *юй* (Лотоцька 74), *втюк* (Лотоцька 98), *прив’юз* (Лотоцька 131), *вив’юз* (Лотоцька 100), *в’юв* (Лотоцька 88), *прив’юв* (Лотоцька 113), *дов’юв* (Лотоцька 120), *зав’ювса* (Лотоцька 69). В іменних закінченнях [у] відповідно до **е* простежено безвідносно до наголосу, очевидно, через дію тенденції до вирівнювання флексій: *днюв* (Лотоцька 95), *місяцув* (Лотоцька 132), *хлопцув* (Лотоцька 80), *на верхнюй поліци* (Лотоцька 111), *в переднюй хаті* (Лотоцька 120), *души моюй* (Лотоцька 132), *в їхнюм двори* (Лотоцька 79), *на нашум в’язі* (Лотоцька 88), *на моюм городі* (Лотоцька 61), *твоюй матери* (Лотоцька 68). Тільки в *пич* (Лотоцька 111), *шисть* (Лотоцька 95) відображено [и]-рефлекс наголошеного **е*, у випадку *на веселя* (Лотоцька 79) – [е]. У словоформі *наметóк* (Лотоцька 74) [е] збережено закономірно – у відкритому складі.

Серед особливостей північноукраїнської рефлексації **ě* авторка ілюструвала монофтонг [е] в ненаголошеній позиції, перед яким більшість приголосних стверділа: *бежу* (Лотоцька 80), *добегаю* (Лотоцька 109), *бедняк* (Лотоцька 111), *венок* (Лотоцька 110), *ведром* (Лотоцька 132), *співати* (Лотоцька 84), *співачко* (Лотоцька 85), *детей* (Лотоцька 76), *девчата* (Лотоцька 81), *одевав* (Лотоцька 119), *втекать* (Лотоцька 122), *семню* (Лотоцька 100), *сече* (Лотоцька 115), *в снегу* (Лотоцька 118), *грехи* (Лотоцька 134), але боковий плавний зберігає історичну м'якість: *слєди, слєдок* (Лотоцька 118), *лєснік, лєсніки* (Лотоцька 64), *влєплю* (Лотоцька 128), *в хлєви* (Лотоцька 79). У випадках *сповать* (Лотоцька 79), *зовсюм* (Лотоцька 60) лабіалізовані рефлекси **ě* > [о], [у], очевидно, сформувалися через вплив наступного губного консонанта. Монофтонг ['а] представлено тільки у формах дієслова *сідати*: *сядайте* (Лотоцька 79), *сядай* (Лотоцька 95), що може бути пов'язане із впливом наголошеного голосного в наступному складі. У ненаголошених закінченнях давального та місцевого відмінків однини іменників І та ІІ відмін давній **ě* розвинувся в [и]: *старуй жаби* (Лотоцька 102), *казала баби* (Лотоцька 103), *в комори* (Лотоцька 111), *на неби* (Лотоцька 79), *в кухри* (Лотоцька 80); так само в другому складі в словоформі *до чирина* (Лотоцька 125).

Серед специфічних рефлексів наголошеного **ě* передано монофтонг [и] після стверділих губних, вібранта та глухого свистячого африката: *побиглі* (Лотоцька 105), *обидно* (Лотоцька 81), *обидать* (Лотоцька 107), *чоловик* (Лотоцька 99), *в хлєви* (Лотоцька 79), *в рови* (Лотоцька 102), *в голови* (Лотоцька 96), *зумию* (Лотоцька 114), *ридко* (Лотоцька 68), *грих* (Лотоцька 112), *одризана* (Лотоцька 120), *грийса* (Лотоцька 39), *в двори* (Лотоцька 79), *на гори* (Лотоцька 69), *циле* (Лотоцька 64), *цилєньки* (Лотоцька 62).

Багатьма прикладами проілюстровано типову для середньополіської говірки рефлексацію давнього **і* як [і]: *поліци* (Лотоцька 111), *налєкалі* (Лотоцька 124), *молітви* (Лотоцька 114), *пошкодоваліса* (Лотоцька 95), *побиглі, спудніцою* (Лотоцька 105), *сповестіла* (Лотоцька 109), *шелєстіт, розказвалі* (Лотоцька 64), *злумілі* (Лотоцька 61), *рослі, впросіласа, пришлі* (Лотоцька 62), *ходіла* (Лотоцька 68), *подівітеса* (Лотоцька 104), *сьвіні* (Лотоцька 113) тощо. На межі префікса і кореня **ъ* та **і* шляхом взаємної асиміляції злилися в [и]: *зидемоса* (Лотоцька 67). Зрідка відображено розвиток давнього **у* > [і] після задньоязикового: *кіши* (Лотоцька 79), *кідать* (Лотоцька 81).

На місці ненаголошеного **ę* позначено монофтонг [е], перед яким тільки боковий плавний зберігає історичну м'якість: *налєкалі* (Лотоцька 124), *злєкаласа* (Лотоцька 105), *налєкав* (Лотоцька 99), *долєдів* (Лотоцька 135), *залєдав* (Лотоцька 60), *десеть* (Лотоцька 131), *деветь* (Лотоцька 132), *девеносто* (Лотоцька 62), *запрегать, запрегай* (Лотоцька 107), *колодезя* (Лотоцька 61), *паметуща* (Лотоцька 113); закономірний рефлекс носового заднього ряду – у випадку *замуж* (Лотоцька 120).

Авторка позначила й окремі явища, пов'язані з позиційною реалізацією сучасних голосних, зокрема [а] як вияв ненаголошеного [о] перед складом із наголошеним [а]: *камандовать* (Лотоцька 73), *хавав* (Лотоцька 97), *хавайса* (Лотоцька 105); лабіалізацію [е] > [о] після м'якого консонанта: *вітьор* (Лотоцька 69), *весьоли* (Лотоцька 120), *всьой* (Лотоцька 131), *всьо* (Лотоцька 80); [и] як варіант ненаголошеного [е], але тільки в першому складі в словоформі *до чирина* (Лотоцька 125); [а] як позиційну реалізацію ненаголошеного [е], проте лише у випадку *в рабринах* (Лотоцька 57), пор.: *ребро*. Натомість збережено ненаголошений [о] в дієслівному суфіксі *-ова-*: *камандовать* (Лотоцька 73), *годовать* (Лотоцька 73), *ночовать* (Лотоцька 67), *переночовать* (Лотоцька 101), *дяковать* (Лотоцька 105), *виратовать* (Лотоцька 119), *войовать* (Лотоцька 123), *пошкодоваліса* (Лотоцька 95), *вратував* (Лотоцька 84).

Виразними явищами проілюстровано в текстах релевантні особливості середньополіської говірки на рівні консонантизму. У мовленні персонажів практично послідовно маніфестовано історичну м'якість плавного бокового в позиції перед [е]: *плєчах* (Лотоцька 128), *лєгусенько* (Лотоцька 129), *білєнького, залєтів, пролєтіла* (Лотоцька 63), *пролєтю* (Лотоцька 67), *плєче, лєжит, шелєстіт, малєньку, помалєсеньку* (Лотоцька 64), *лєхчий* (Лотоцька 68), *сиплє* (Лотоцька 51), *цилєньки* (Лотоцька 62) тощо. Передано депалаталізацію [в'] із розвитком додаткової артикуляції [й] перед [у]-рефлексом **е* в дієслівних формах минулого часу на зразок *в'юв* (Лотоцька 88), *прив'юв* (Лотоцька 113), *дов'юв* (Лотоцька 120), *вив'юз* (Лотоцька 100), *прив'юз* (Лотоцька 131). Великою кількістю прикладів зафіксовано ствердіння вібранта: *радюжкою* (Лотоцька 105), *градки* (Лотоцька 110), *прамо, поратовать* (Лотоцька 120), *ратуйте* (Лотоцька 112), *виратував* (Лотоцька 118), *виратовать, напрамик* (Лотоцька 119), *гарачого* (Лотоцька 125), *гарачої* (Лотоцька 104), *гразна* (Лотоцька 133), *вечерать* (Лотоцька 45), *потерала* (Лотоцька 76), *в бураках* (Лотоцька 61) та ін. Авторка виразно підкреслює депалаталізацію глухого свистячого африката: *споніцу* (Лотоцька 64), *молодіцу* (Лотоцька 56), *худубци* (Лотоцька 60), *німец* (Лотоцька 123), *німца, німци* (Лотоцька 105), *копица* (Лотоцька 112), *в сорочци* (Лотоцька 88), *завушніци* (Лотоцька 119), *по серцу* (Лотоцька 120), *з Луцка* (Лотоцька 100), *танцує* (Лотоцька 129), *вранци* (Лотоцька 83), *циле* (Лотоцька 64), *цилєньки* (Лотоцька 62), зокрема й зі стягненням подовженого у відповідних формах зворотних дієслів: *опозорица* (Лотоцька 81), *накинуца* (Лотоцька 64), *робица* (Лотоцька 50), *купаца* (Лотоцька 19), *б'юца* (Лотоцька 75), а також ствердіння глухого свистячого фрикативного в деяких позиціях: *свато* (Лотоцька 20), *панский* (Лотоцька 64), *влітюс* (Лотоцька 69), *позалітюс* (Лотоцька 66), зокрема й у зворотних дієсловах: *впросіласа* (Лотоцька 62), *грийса* (Лотоцька 39), *задамса* (Лотоцька 57), *буйтеса* (Лотоцька 100), *не буйса, вспокойса, злєкаласа* (Лотоцька *105*), *зобравса* (Лотоцька 111), *викинуліса* (Лотоцька 61), *приснілосо* (Лотоцька 118), так само зі стягненням подовженого в

дієслівних формах 2 особи однини теперішнього та майбутнього часів: *волочиса* (Лотоцька 105), *журиса* (Лотоцька 74), *втописа* (Лотоцька 37), *заліписа* (Лотоцька 61) та ін. Спорадичне стягнення подовжених приголосних відображено й у випадках *на веселя* (Лотоцька 79), *гулєчку* (Лотоцька 110), *Немечину* (Лотоцька 103) та ін.

Простежено характерну для частини середньополіських говірок тенденцію до опускання [г], пор.: *нанівавса* (Лотоцька 106), *лянь* (Лотоцька 97), *залєдав* (Лотоцька 60), *долєдів* (Лотоцька 135), *злумілі* (Лотоцька 61), *рудки* ‘грудки’ (Лотоцька 125), також *риби* ‘гриби’ (Лотоцька 62) та словоформи і похідні *риба* (Лотоцька 67), *рибув* (Лотоцька 62), *рибок* (Лотоцька 67), *рибки* (Лотоцька 68), *рибовища* (Лотоцька 67), або заміни [г] іншими приголосними, зокрема [в]: *вуркú* ‘огірки’, *вýрки* ‘гіркий’ (Лотоцька 61), *вурко* ‘гірко’ (Лотоцька 92), *повуркне* ‘згіркне’ (Лотоцька 110), [й]: *моялки* ‘могилки’ (Лотоцька 69). Відображено заміну [д'] > [й]: *сеїш* ‘сидиш’ (Лотоцька 20), *сеят* ‘сидять’ (Лотоцька 87), [ф] > [хв]: *хвайна* (Лотоцька 53), *хвігуристка* (Лотоцька 37), *хвартух* (Лотоцька 56); втрату [й] у ряді позицій в основах слів: *приде* (Лотоцька 87), *придут* (Лотоцька 74), *вишла* (Лотоцька 63), *пришла, одошла, знашлі* (Лотоцька 64), *поминіцу* (Лотоцька 72), *в поминіцах* (Лотоцька 60).

У текстах передано й типові для середньополіської говірки наслідки прогресивної асиміляції за способом творення [мй] > [мн']: *мняса* (Лотоцька 111), *времнє* (Лотоцька 120), *семню* (Лотоцька 100), *мняхкенько* (Лотоцька 20); регресивної дисиміляції за способом творення [чт] > [шт]: *штири* (Лотоцька 62), *штирнадцатілітню* (Лотоцька 131); словоформа *споніцу* (Лотоцька 64) засвідчує регресивну асиміляцію за м’якістю та місцем і способом творення [дн'] > [н':] з наступним стягненням подовженого.

З місцевої говірки перенесено в художній текст також форми з аферезою: *слунчика* (Лотоцька 20), *нача* (Лотоцька 56), *начої* (Лотоцька 93); протезою: *Голю* (Лотоцька 88), *гочи* (Лотоцька 76), *гочей* (Лотоцька 104), *гокно* (Лотоцька 98), *із гукон* (Лотоцька 111), *в гармею* (Лотоцька 131), *вумна* (Лотоцька 123), *вучони* (Лотоцька 69), *вучу* (Лотоцька 114), *вучить* (Лотоцька 95); епентезою: *вивучиш* (Лотоцька 96), *вивучу* (Лотоцька 123), *радіво* (Лотоцька 123); синкопою: *туко* (Лотоцька 20), *сьодні* (Лотоцька 20); апокопою: *пра* (Лотоцька 69), *чо’* (Лотоцька 110), *нічо-нічо* (Лотоцька 115), *мо’* (Лотоцька 68); неетимологічним голосним між будь-яким приголосним та сонорним: *метер* (Лотоцька 104).

Серед форм іменників абсолютно переважають інновації фонетичного характеру, пов’язані з типовою для місцевої говірки рефлексацією давніх голосних чи специфікою депалаталізації приголосних. До виразних архаїзмів в галузі субстантивної словозміни можна віднести форми середнього роду давнього різновиду на **-ьје*: *Крупов’є* (Лотоцька 98), *Застіннє* (Лотоцька 63), *сніданнє* (Лотоцька 70), *вдобреннє* (Лотоцька 127), *весіллє* (Лотоцька 120), *платтє* (Лотоцька 117),

дівованнє (Лотоцька 120), *клочче* (Лотоцька 106), *клоччем* (Лотоцька 106), *лістєм* (Лотоцька 110); форми родового відмінка однини з історичною флексією *-а (-я)* колишніх **-ŏ*-основ чоловічого роду: *коровая* (Лотоцька 80), *з ліса* (Лотоцька 108), *з світа* (Лотоцька *131*); форми родового та давального відмінків однини давніх основ на **-ĭ* та **-r* з закінченням *-и*: *крови* (Лотоцька 104), *од печи* (Лотоцька 62), *вашуй матири* (Лотоцька 90), *твоюй матири* (Лотоцька 68); форми іменників чоловічого роду з суфіксом *-ин*, які в називному множини зберігають флексію **-е* консонантних основ: *Залішанє* (Лотоцька 79), *Літвичанє, Кривичанє* (Лотоцька 63), *Селянє* (Лотоцька 127); форму родового множини з історичною нульовою флексією іменників чоловічого роду: *сім год* (Лотоцька 100); колишню двоїнну форму *два дня* (Лотоцька 113). Часом авторка з рідної говірки запозичує у свої тексти деривати, які відрізняються від літературних відповідників морфемною структурою: *не буде житки* (Лотоцька 112), *два пачечка* (Лотоцька), *животко болiт* (Лотоцька 100).

Із-поміж небагатьох інновацій аналогійного походження в системі субстантивної словозміни спостережено наслідки взаємодії форм твердого та м'якого різновидів в орудному відмінку однини іменників І відміни: *з горею* (Лотоцька 61), але *пуд сподніцою* (Лотоцька 105), у тому самому відмінку – вирівнювання форми іменника ІІІ відміни за зразком І відміни: *з матерою* (Лотоцька 88); поширення флексії родового відмінка множини *-ей* з давніх **-ĭ*-основ на інші іменники: *бабей* (Лотоцька 69), *дрощей* 'дріжджів' (Лотоцька 111), а закінчення називного відмінка множини іменників середнього роду давніх **-jŏ*-основ – на відповідні форми чоловічого роду: *вчителя дурни* (Лотоцька 122). Кличний відмінок жіночих та чоловічих імен м'якого різновиду оформлений за допомогою флексії *-є*: *Вулє* (Лотоцька 72), *Танє* (Лотоцька 97), *Ганє* (Лотоцька 116), *Надє* (Лотоцька 123), *Мутє* (Лотоцька 128), *Антосє* (Лотоцька 131), *Тодосє* (Лотоцька 91), *Федє* (Лотоцька 118).

У текстах трапляються діалектизми з галузі словозміни інших іменних частин мови. Передано, зокрема, втрату кінцевого [й] у закінченнях прикметників, родових займенників, порядкових числівників чоловічого роду: *святи Ілля* (Лотоцька 19–20), *вун живи* (Лотоцька 134), *добри вечор* (Лотоцька 83), *чорт лиси* (Лотоцька 84), *добри день* (Лотоцька 110), *штапель весьоли жовти* (Лотоцька 120), *собака здорови таки* (Лотоцька 63), *туман таки* (Лотоцька 63), *якись незнакоми ліс* (Лотоцька 68), *яки Ілля?* (Лотоцька 19), *сьоми год* (Лотоцька 96). Виявлено випадок вирівнювання форми твердого різновиду за зразком м'якого: *платтє моднє* (Лотоцька 117).

У множині прикметники, часто й родові займенники оформлені за допомогою стягненої флексії *-и*: *зарази волочащи* (Лотоцька 51), *розумни люді* (Лотоцька 69), *всі живи* (Лотоцька 76), *гочи хорошузни голуби* (Лотоцька 76), *всі молоди гарни* (Лотоцька 86), *друбни шкаматки* (Лотоцька 117), *музиканти чужи* (Лотоцька 120), *вчителя дурни* (Лотоцька

122), *здихоти яки* (Лотоцька 52), *яки гочи* (Лотоцька 76), *яки риби?* (Лотоцька 60), *наши забегалі* (Лотоцька 64), *якись Літвичанє* (Лотоцька 63). Указівні займенники представлені й нестягненими формами жіночого роду та множини: *тая баба* (Лотоцька 60), *тиї хлопци* (Лотоцька 108), *тиї слова* (Лотоцька 120), натомість зауважено стягнену форму родового відмінка вказівного займенника жіночого роду: *з теї сторони* (Лотоцька 69).

Займенник 1 особи однини в давальному відмінку представлений архаїчною формою *м'ні* (Лотоцька 51). Предметно-особові займенники після прийменника не мають приставного [н]: *на шиї в його* (Лотоцька 64), *придут по його* (Лотоцька 135), *по йому ставлятімут* (Лотоцька 88), *в юм* (Лотоцька 135), *на юм* (Лотоцька 119), *до її доходіт* (Лотоцька 63), *в їх є* (Лотоцька 92), *для їх було* (Лотоцька 64), *поставила на їх* (Лотоцька 63), *на їх дівлюса* (Лотоцька 64). Відображено й місцеву специфіку в оформленні інших займенників, зокрема присвійного жіночого роду *єї*, пор.: *єї слєди* (Лотоцька 118), означальних *всьой*, пор.: *всьой мир* (Лотоцька 111), *всьой руд* (Лотоцька 113), *кажди*, пор.: *каждому посилає* (Лотоцька 135), *з каждої сторони* (Лотоцька 84), *начий* 'інший', пор.: *начої молітовки* (Лотоцька 93), вказівного *гетой* 'цей', пор.: *в гетой світ* (Лотоцька 113), *в гетум лісі* (Лотоцька 121), *гетим лістєм* (Лотоцька 110), *гети за шо* (Лотоцька 108), *з гетих лєсув* (Лотоцька 135), питально-відносного *шо*, пор.: *шо робіть* (Лотоцька 63), *шо юй не так* (Лотоцька 100), *шо ти баяла* (Лотоцька 52), зокрема форми знахідного відмінка *вушо*, пор.: *в вушо перебереса* (Лотоцька 100), *за вушо нанівавса* (Лотоцька 106).

Помічено використання говіркових прикметникових дериватів із суфіксами *-узн-*, *-усєньк- (-усеньк-)* для підкреслення більшого вияву відповідної ознаки: *гочи хорошузни* (Лотоцька 76), *сосонки рувнусєньки* (Лотоцька 69), *сорочку новусеньку* (Лотоцька 92); форми вищого ступеня порівняння *довжиша* (Лотоцька 80); форм числівників *пійсят* (Лотоцька 131), *первим* (Лотоцька 63), *перва* (Лотоцька 95), *первими* (Лотоцька 67).

Специфіку дієслівної словозміни проілюстровано через інновації, зокрема інфінітивні форми на *-ть*: *вечерать* (Лотоцька 45), *плавать* (Лотоцька 19), *робіть* (Лотоцька 63), *бачить* (Лотоцька 64), *ночувать* (Лотоцька 67), *камандовать* (Лотоцька 73), навіть *їсть* (Лотоцька 45); форми зворотних дієслів зі «стверділим» постфіксом: *боятіса* (Лотоцька 68), *задіраца* (Лотоцька 81), *купаца* (Лотоцька 19), *накинуца* (Лотоцька 64), *почнеца* (Лотоцька 81), *дівіца* (Лотоцька 84), *б'юца* (Лотоцька 75), *спотикнеца* (Лотоцька 68), *журіса* (Лотоцька 74), *розплатьвавса* (Лотоцька 113), *впросіласа* (Лотоцька 62), *повернуласа* (Лотоцька 64), *подьвіласа* (Лотоцька 68), *задамса* (Лотоцька 57), *втописа* (Лотоцька 37), *грійса* (Лотоцька 39), *подівіса* (Лотоцька 67), *нагніса* (Лотоцька 68), а в середньому роді – з постфіксом у варіанті *-со* (очевидно, *-о* – наслідок аналогії до закінчення середнього роду): *приснілосо* (Лотоцька 118), *случилосо* (Лотоцька 131), *хотілосо* (Лотоцька 117), *поменялосо* (Лотоцька 120), *завісілосо* (Лотоцька 131); форму 2-ї особи однини наказового

способу *пи* ‘пий’ (Лотоцька 112); форми 1-ї особи однини теперішнього та майбутнього часів дієслів ІІ дієвідміни на зразок *просю* Лотоцька 74), *седю* (Лотоцька 117), *блудю* (Лотоцька 68), *мутю* (Лотоцька 63), *пролєтю* (Лотоцька 67), *полєтю* Лотоцька 127), де відсутність шиплячого в кінці основ пов’язана з аналогією до форм інших осіб.

Морфологічних архаїзмів виявлено небагато, а саме: форми 3-ї особи теперішнього і майбутнього часів на *-т*: *ставит* (Лотоцька 62), *ходіт, держит* (Лотоцька 63), *седіт* (Лотоцька 64), *седят, п’ют, закусьвают* (Лотоцька 62), *думают* (Лотоцька 64), *розказвают* (Лотоцька 69), *розломит* (Лотоцька 62), *вхопит* (Лотоцька 52), *полєтят* (Лотоцька 61), *подумают* (Лотоцька 63), *здохнут* (Лотоцька 72), *пектімут* (Лотоцька 111), *ставлятімут* (Лотоцька 88); форми 2-ї особи множини наказового способу на *-те*: *ходіте* Лотоцька 51), *йдіте* Лотоцька 111), *пустіте* Лотоцька 98), *скажите* Лотоцька 74), *дівітеса* (Лотоцька 97), *подівітеса* (Лотоцька 104).

Діалектну специфіку на рівні морфемної структури дієслів авторка маніфестувала дериватами з суфіксом *-ва-*: *розказваю* (Лотоцька 119), *розказвают* (Лотоцька 69), *розказвав* (Лотоцька 95), *розказвалі* (Лотоцька 64), *отказвайте* (Лотоцька 111), *закусьвают* (Лотоцька 62), *розплатьвавса* (Лотоцька 113), *впросьвалася* (Лотоцька 67), *одшутьвайтеса* (Лотоцька 81).

Із говірки в художній текст перенесено специфічні прислівникові деривати чи варіанти: *сюда* (Лотоцька 99), *кудой* (Лотоцька 119), *заре* ‘зараз’ (Лотоцька 50), *заренько* ‘т. с.’ (Лотоцька 61), *завтре* (Лотоцька 66), *завтреки* (Лотоцька 61), *позавтре* (Лотоцька 87), *тамеки* (Лотоцька 98), *тутеки* (Лотоцька 99), *потомики* (Лотоцька 106), *вчореки* (Лотоцька 68), *ондеки* (Лотоцька 110), *ондечки* (Лотоцька 51), *тепереки* (Лотоцька 19), *теперечки* (Лотоцька 91), *шиненько* ‘щойно’ (Лотоцька 122), *важенько* (Лотоцька 117), *впереді* (Лотоцька 63), *додоми* (Лотоцька 81), *тожеть* ‘теж’ (Лотоцька 91), зокрема й форми вищого ступеня порівняння прислівників: *далєй* (Лотоцька 88), *затішній* (Лотоцька 115), *гарній* (Лотоцька 119), *частій* (Лотоцька 120), *теплій* (Лотоцька 106), *сподручній* (Лотоцька 58), *лєхчий* (Лотоцька 68), *довжий* (Лотоцька 79), *хутчий* (Лотоцька 79), *скорий* (Лотоцька 75). У реченнях *Тепло́ мені од того і души висо́ко* (Лотоцька 114), *Вже оньо ліс блі́зенько* (Лотоцька 115) передано діалектні особливості наголошення прислівників.

Виявлено відмінності від літературної мови в оформленні службових слів, наприклад, засвідчено прийменники *кроме*, пор.: *кроме мене* (Лотоцька 119), *келє* ‘коло, біля’, пор.: *келє колодезя* (Лотоцька 61), *келє Колійки* (Лотоцька 62), *келє дороги* (Лотоцька 64), *келє пересічки* (Лотоцька 66), *келє пенька* (Лотоцька 68), *келє березіни* (Лотоцька 116); частки *оно* ‘тільки’, пор.: *оно хліба хай возьме* (Лотоцька 116), *ши* ‘ще’, пор.: *ти ши ж її застала* (Лотоцька 63), *оньо* ‘он’, пор.: *оньо, в сорочку новусеньку вбрався* (Лотоцька 92), *ань* ‘т. с.’ , пор.: *ань воно шо* (Лотоцька 84), *нє* ‘ні’, пор.: *Ох нє!* (Лотоцька 63), *алє* ‘гаразд’, пор.: *Подуйте завтра корову, алє?* (Лотоцька

79), *будто* ‘буцім, ніби’, пор.: *будто йті не можу* (Лотоцька 105), *даже, дажеть* ‘навіть’, пор.: *даже єслі збрехав* (Лотоцька 112), *Дажеть, не приведі Господі, ти б когось вбила* (Лотоцька 113), *гето* ‘це’, пор.: *Мене Вуля звать, а гето Тетяна* (Лотоцька 99). З мовлення поліщуків перенесено деякі сполучники, зокрема єднальні *да, да й*, пор.: *сеїш соби да в’яжеш* (Лотоцька 20), *зловлю да надаю* (Лотоцька 50), *волочив да й у борщ умочив* (Лотоцька 32), *збирала да й бачу* (Лотоцька 68); умови *єслі, коб*, пор.: *Єслі б приїхали вучони, да зробилі розкопки, да якись би кості нашлі – ото вже точне доказатєльство* (Лотоцька 69), *Коб знала, чиї ви, соколи, мо’ б як рудних сповестіла* (Лотоцька 109); допусту *хоть*, пор.: *Алє я ходіла, хоть серце й тьопалоса* (Лотоцька 69).

Письменниця з рідної говірки взяла й діалектну лексику. Виявлено, зокрема, характеристики людини за різними ознаками: *беремена* ‘вагітна’, пор.: *Марина беремена була* (Лотоцька 62), *вумни* ‘розумний’, пор.: *То йді да попитай, як ти така вумна* (Лотоцька 123), *показушніца* ‘жінка, яка все робить, щоб справити враження’, пор.: *Ох і показушніца!* (Лотоцька 57), *обдертюха* ‘обірванка’, пор.: *Так вже мені хотілосо, шоб твоя маті… перестала називать обдертюхою* (Лотоцька 117); назви, пов’язані з побутом та господарюванням: *полоски* ‘вузькі та довгі наділи землі’, пор.: *За дурни полоски чуть детей не потерала* (Лотоцька 76), *рабрина* ‘бокова частина воза або саней, зроблена з поздовжніх і поперечних жердин’, пор.: *Попереду їде віз, де в рабринах… дванадцять горщиків* (Лотоцька 57), *кухро* ‘скриня’, пор.: *Іди бери в кухри* (Лотоцька 80), *бляха* ‘деко з листового заліза’ і *метки* ‘нитки, на які нанизують гриби для сушіння (?)’, пор.: *Весь простір біля печі займали оті бляхи з нанизаними на «метки» грибами* (Лотоцька 62), *запон* ‘фіранка’, пор.: *Ще за мить з-під «запона» – фіранки вигулькнула дідова голова* (Лотоцька 39); найменування одягу, взуття, прикрас: *заматанка* ‘тепла хустка’, пор.: *Бубніла, вив’язуючи заматанку* (Лотоцька 129), *ґумовці* ‘гумові чоботи’, пор.: *Ти тим часом знайди ґумовці та перевзуйся* (Лотоцька 46), *галька* ‘вишиття на подолі сорочки, спідниці’, пор.: *По гальци зелєного багато і вона зелєна* (Лотоцька 80), *кутас* ‘прикраса-китиця’, пор.: *Ши й хустку тую морковну з кутасами возьми* (Лотоцька 80), *завушніци* ‘сережки’, пор.: *Якусь обновку купит: чи хусту, чи материї, чи завушніци* (Лотоцька 119), *кошель* ‘гаманець’ і *карман* ‘кишеня’, пор.: *Я бачила, якого кошеля в карман хавав* (Лотоцька 97); номени рослин, грибів та суміжних понять: *кашка* ‘маргаритка, стокротка’, пор.: *Колісь ми називалі їх кашка. А теперека бач – мар-га-рит-ки* (Лотоцька 36), *бульба* ‘картопля’, пор.: *В когось піч топиться…, і бульбою вареною пахне* (Лотоцька 44), *ґарахи* ‘вид грибів’ і *качало* ‘велика кількість грибів на одному місці’, пор.: *Ви ґарахув циле качало знашлі?* (Лотоцька 64), *рибовище* ‘грибні місця’, пор.: *Поки вона зайде на свої рибовища, я вже там пролєтю* (Лотоцька 67); дієслівну лексику: *баять* ‘говорити’, пор.: *А шо ти баяла, шо чорт їх не вхопит?* (Лотоцька 52), *отвечать* ‘відповідати’ і *одшутьваца* ‘віджартовуватися’, пор.: *Не отвечайте, або одшутьвайтеса* (Лотоцька 81),

заліпица ‘забруднитися’, пор.: *Нє, ти у всьому чистому – ши заліписа* (Лотоцька 61), *додубить* ‘донести’, пор.: *Де б то, людоньки, сама все додубила* (Лотоцька 57), *задаца* ‘підняти’, пор.: *А шо, хлопци, пуддасте, чи сама задамса?* (Лотоцька 57), *тьопаца* ‘калататися (про серце)’, пор.: *Алє я ходіла, хоть серце й тьопалоса* (Лотоцька 69), *потерать* ‘втратити’, пор.: *За дурни полоски чуть детей не потерала* (Лотоцька 76), *щитать* ‘рахувати’, пор.: *Двісті девеносто штири, друбози не щитала* (Лотоцька 62), *мутіть* ‘обманювати’, пор.: *Направду! Дальбу присяльбу я не мутю!* (Лотоцька 63), *помніть* ‘пам’ятати’, пор.: *Не помню чого, алє тоді в ліс пошла не селом, а через город* (Лотоцька 63), *опаздувать* ‘запізнюватися’, пор.: *Шоб не опаздувала оно, бо ши ж їхать* (Лотоцька 79), *ослобоніть* ‘звільнити’, пор.: *Ослобонів од муки тяжкої – страху* (Лотоцька 134), *полєтіть* ‘побігти’, пор.: *Бачила, Федька Борсучиха вже полєтіла* (Лотоцька 79), *викинуца* ‘почати рости (про гриби)’, пор.: *Хто розніс новину, що нарешті «викинуліса риби»?* (Лотоцька 61); прислівникову лексику: *откуль* ‘звідки’, пор.: *Да откуль я буду їхать, откуль приєжати – до тебе зайду* (Лотоцька 84), *откудова* ‘т. с.’, пор.: *А откудова ви їдете?* (Лотоцька 99), *окочи* ‘коли’, пор.: *А окочи розчинять будут?* (Лотоцька 111), *влітюс* ‘минулого року’ і *позалітюс* ‘позаминулого року’, пор.: *Гето ж влітюс чи позалітюс розказвалі* (Лотоцька 69), *наметусь* ‘навпаки’, пор.: *Стала, зняла чоботи, обула їх наметусь* (Лотоцька 68), *напрамик* ‘навпростець’, пор.: *Од його вже до села рукою подать, якшо напрамик через ліс іті* (Лотоцька 119), *пошті* ‘майже’, пор.: *Келє Колійки пошті завше риби рослі* (Лотоцька 62), *мигом* ‘миттю’, пор.: *Заре мигом отправлю на кухню бульбу скребті* (Лотоцька 97), *оп’ять* ‘знову’, пор.: *Йду, йду – глядь, оп’ять я на тому місці, де була пов часа назад* (Лотоцька 68); назви зі сфери обрядовості: *волочильне* ‘великодній подарунок’, пор.: *Несемо їй з батьками волочильне: паску та яйця* (Лотоцька 53), *шишка* ‘сливова гілка, обгорнута прісним тістом, висушена в печі та прикрашена барвінком і квітами (нею прикрашають весільний коровай)’, пор.: *Мо’ й шишку дадут* (Лотоцька 80), *наметки* ‘шматки полотна завдовжки 3–4 м’ і *запивать* ‘сватати’, пор.: *Чи сватам наметок хватіт, як запивать придут* (Лотоцька 74); абстрактні поняття: *моченька* ‘сила’, пор.: *Шось геть моченьки нема* (Лотоцька 116), *доказательство* ‘доказ’, пор.: *Якись би кості нашлі – ото вже точне доказательство* (Лотоцька 69), *вдавольствіє* ‘задоволення’, пор.: *Сам од того вдавольствіє получит* (Лотоцька 69), *времнє* ‘час’, пор.: *А тоді, дітя, таке времнє було, шо й риба булі жадни* (Лотоцька 67), *час* ‘година’, пор.: *Я на Казімирисі їх за час наризала* (Лотоцька 64), *присвята* ‘менші релігійні свята, коли можна працювати’, пор.: *А серпанкові сорочки, які Єва одягає і в свята і в присвята* (Лотоцька 74), *слєдующий* ‘наступний’, пор.: *Слєдующий раз захочеш зо мной по риби йті – в мене будеш ночовать* (Лотоцька 67), *послідній* ‘останній’, пор.: *Ніна Ґарахайчиха, послідня сплюха в селі, і тая корову вже видоїла* (Лотоцька 67); поодинокі діалектизми інших тематичних груп: *друбоза* ‘дрібнота’, пор.: *Двісті девеносто штири, друбози*

не щитала (Лотоцька 62), *мусіть* ‘мабуть’, пор.: *Мусіть восім* (Лотоцька 45), *дальбу присяльбу* ‘присягаю’, пор.: *Направду! Дальбу присяльбу я не мутю!* (Лотоцька 63), *ровер* ‘велосипед’, пор.: *Вони стоялі келє колодезя, як я на ровери з лісу їхала* (Лотоцька 61), *ружжо* ‘гвинтівка’, пор.: *Я соби її на плєче виваліла, хай думают, шо то ружжо* (Лотоцька 64), *шкаматки* ‘шматки’, пор.: *І роздерут мене вовки на друбни шкаматки* (Лотоцька 117), *здихота* ‘здихля’, пор.: *Гето ж бач, здихоти яки, куди повилазілі* (Лотоцька 52), *косма* ‘волосся’, пор.: *Туй лярви косма її погани повидеру* (Лотоцька 125), *пуд молодіцу* ‘спосіб зав’язувати хустку’, пор.: *Хустка, зав’язана під бороду, а в найспекотніші дні «пуд молодіцу»* (Лотоцька 56), *вовчур* ‘вівчарка’, пор.: *Вона ж соби думає, шо то Васіль зо своїм вовчуром* (Лотоцька 63).

Лексичні (як, зрештою, й інші) діалектизми вживано в основному в репліках персонажів, що індивідуалізує їхнє мовлення, надає йому виразного місцевого колориту. Часом такі слова трапляються в авторській мові – тоді здебільшого (але не завжди) їх подано в лапках, як-от: *Ще за мить з-під «запона» – фіранки вигулькнула дідова голова* (Лотоцька 39), *Хто розніс новину, що нарешті «викинуліса риби»?* (Лотоцька 61), *Ні, це не я пішла – бабуся, в льох по сметанку до «наліснікув»* (Лотоцька 30) та ін.

Значення специфічних діалектних лексем переважно прокоментовано в посторінкових примітках. У кількох випадках там подано загальновживані відповідники навіть до специфічних фонетичних діалектизмів; часом це виправдано, як-от: *вуркú* ‘огірки’, *вýрки* ‘гіркі’ (Лотоцька 61), але, наприклад, у випадку *гóчи* ‘очі’ (Лотоцька 76) пояснення видається зайвим; натомість варто було вказати літературні відповідники до варіантів із утраченим [г], як-от: *нанівавса* (Лотоцька 106), *лянь* (Лотоцька 97), *залєдав* (Лотоцька 60), *долєдів* (Лотоцька 135), із розвитком [д'] > [й]: *сеїш* (Лотоцька 20), *сеят* (Лотоцька 87) тощо.

У деяких випадках семантику діалектизму можна зрозуміти з контексту, тому примітки й немає, як-от: *Колісь ми називалі їх кашка. А теперека бач – мар-га-рит-ки* (Лотоцька 36), *Ним були встелені тонкі листи заліза з загнутими краями – бляхи, на яких сушили гриби* (Лотоцька 62). Отже, специфічну лексику письменниця обережно й умотивовано увела в художній текст, доклавши зусиль, щоб читач, навіть не обізнаний з тонкощами поліської говірки, розумів, про що мова.

Щоправда, значення кількох лексичних діалектизмів із контексту все ж не зовсім зрозуміле (а примітка, на жаль, відсутня), як-от: *Мамо, дайте свою сподніцу* ***ліпаґову*** (Лотоцька 80), *Хлопци за мною* ***талаєю*** *ходілі* (Лотоцька 119), *Задушиш,* ***чеплєє*** *мала* (Лотоцька 93), *Вибирай, Тетяно, клочче одінакове, щоб* ***ґамбулами*** *потомеки не лізло* (Лотоцька 106), *І це все завдяки їй, Уляні, рябому, криворукому* ***потельте****, як зі злості називала її свекруха* (Лотоцька 74). У випадку *сподніцу ліпаґову*, мабуть, мова йде про жіночий одяг із легкої шерстяної тканини – *альпаги (альпаки)*. Лексема *талая*, можливо, позначає зграю, отже, вжита в переносному значенні.

Діалектизм *чеплєя*, очевидно, мотивований дієсловом *чіплятися*. *Ґамбули* – назва якогось (?) дефекту волокна. Словоформа ж *потельте* видається цілком непрозорою. Варто було ці випадки прокоментувати в примітках.

Висновки та перспективи дослідження. Книжка прозових мініатюр Олени Лотоцької «Нині зозуля кувала» засвідчила чергову (цілком цікаву й успішну) спробу актуалізувати мовлення поліщуків через художній текст. Авторка позначила (в основному в діалогах персонажів) релевантні особливості практично всіх рівнів середньополіської говірки Дубровиччини, одночасно не створивши проблем читачеві в сприйнятті творів, бо увела діалектизми органічно й обережно, вмотивовано.

Перспективи дослідження вбачаємо в потребі ґрунтовніше проаналізувати помічені в текстах місцеві антропоніми та мікротопоніми як засоби передавання місцевого колориту.

Список використаної літератури

Аркушин, Григорій. *Народна лексика Західного Полісся*. Луцьк, 2014.

Гримашевич, Галина. «Поліський світ у поетичній творчості Миколи Никончука». *Волинь – Житомирщина*, № 1 (22), 2010, с. 339–48.

Дружук, Ірина. «Фонетичні діалектизми в романі Володимира Лиса «Століття Якова» і їхні відповідники в згоранській говірці: порівняльний аспект». *Лінгвостилістичні студії*, вип. 8, 2018, с. 77–86.

Жаркова, Роксолана. *«Згортаю долоні човниками»: сльози і молитви у текстах Олени Лотоцької.* URL: http://bukvoid.com.ua/reviews/books/2021/12/16/210526.html

Зінчук, Руслана. «Волинсько-поліська говірка в романі Володимира Лиса «Стара холера»: морфологічний рівень». *Лінгвостилістичні студії*, вип. 12, 2020, с. 62–72.

Лотоцька, Олена. *Нині зозуля кувала.* Львів: ЛА «Піраміда», 2020.

Ніколаєнко, Ірина. «Риси західнополіського діалекту в романі Володимира Лиса «Століття Якова». *Лінгвістика*, № 1 (25), ч. 1, 2012, с. 149–56.

Пулатова, Людмила. «Полонізми у мовно-поетичній картині світу Володимира Лиса (на матеріалі роману «Століття Якова»)». *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія філологічна,* вип. 48, 2014, с. 229–31.

Спанатій, Любов. «Діалектизми та їх місце в мовному і метамовному дискурсі (на матеріалі роману «Століття Якова» В. С. Лиса)». *Наукові праці. Філологія. Мовознавство*, т. 219, вип. 207, 2013, с. 109–12.

Халін, Валерій. «Полісся і полісизми в поезії М. В. Никончука». *Волинь – Житомирщина*, № 1 (22), 2010, с. 369–74.

References

Arkushyn, Hryhorii. *Narodna leksyka Zakhidnoho Polissia*. Lutsk, 2014.

Hrymashevych, Halyna. “Poliskyi svit u poetychnii tvorchosti Mykoly Nykonchuka”. *Volyn – Zhytomyrshchyna*, № 1 (22), 2010, pp. 339–48.

Druzhuk, Iryna. “Phonetic Dialecticisms in the Novel “The Century of Jacob” by Volodymyr Lys and their Equivalents in the Zgorian Dialect: Comparative Aspect ”. *Linguostylistic Studies*, iss. 8, 2018, pp. 77–86.

Zharkova, Roksolana. “Zghortaiu doloni chovnykamy”: slozy i molytvy u tekstakh Oleny Lototskoi. bukvoid.com.ua/reviews/books/2021/12/16/210526.html

Zinchuk, Ruslana. “Volyn-Polissian Dialect in Volodymyr Lys's Novel “Old Cholera”: Morphological Level”. *Linguostylistic Studies*, iss. 12, 2020, pp. 62–72.

Lototska, Olena. *Nyni zozulia kuvala*. Lviv: LA “Piramida”, 2020.

Nikolaienko, Iryna. “Rysy zakhidnopoliskoho dialektu v romani Volodymyra Lysa “Stolittia Yakova”. *Linhvistyka*, № 1 (25), part. 1, 2012, pp. 149–56.

Pulatova, Liudmyla. “Polonizmy u movno-poetychnii kartyni svitu Volodymyra Lysa (na materiali romanu “Stolittia Yakova”)”. *Scientific Notes of Ostroh Academy National University: Philology Series*, iss. 48, 2014, pp. 229–31.

Spanatii, Liubov. “Dialektyzmy ta yikh mistse v movnomu i metamovnomu dyskursi (na materiali romanu “Stolittia Yakova” V. S. Lysa)”. *Naukovi pratsi Chornomorskoho derzhavnoho universytetu imeni Petra Mohyly kompleksu “Kyievo-Mohylianska akademiia”. Seriia: Filolohiia. Movoznavstvo*, vol. 219, iss. 207, 2013, pp. 109–12.

Khalin, Valerii. “Polissia i polisyzmy v poezii M. V. Nykonchuka”. *Volyn – Zhytomyrshchyna*, no 1 (22), 2010, pp. 369–74.

Стаття надійшла до редколегії 23.03.2022